

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1221277/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב א' אהרן כץ, הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד מרדכי אפרתי)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שירי בקשט (במינוי מטעם הלשכה לסיוע משפטי))

הנדון: התייצבות אישית בבית הדין – מתי היא חובה ומה השלכות הפרתה;
סמכות בענייני ילדים

פסק דין

א. ההליך שלפנינו – רקע, פסיקת בית הדין האזורי והתנהלות הצדדים

לפני בית הדין מונח ערעורה של האם על סמכות בית הדין לדון בעניין משמורת הילדים. לדבריה, מכיוון שהילדים מתגוררים בפלורידה, ארצות הברית, הסמכות לדון בעניינם היא של בית המשפט בפלורידה.

המערערת לא קיימה את החלטת בית הדין האזורי שהורה לה להביא את ילדי הצדדים במועד הדיון בפניו כדי שייפגשו עם האב. עקב אימילוי הוראתו הוציא בית הדין צו עיכוב יציאה נגד האם (המערערת) עד שתביא הילדים לארץ. למרות הצו שהוצא נגדה יצאה המערערת את הארץ, כנראה בדרכונה האמריקאי.

עוד לפני הדיון הגיש המשיב בקשות לבית הדין לקבלת ערובה להופעת המערערת לדיון. בית הדין, בהחלטתו מיום ל' בסיוון תשע"ט (3.7.19), קבע: "ככל שתפעל המערערת על פי הכללים הנדרשים בעניין הגשת ערעור, ידון בית הדין בערעורה."

לדיון שנערך לפנינו לא הופיעה המערערת. גם באת כוח המשיב לא הופיעה לדיון.

באת כוח המשיב מונתה על ידי הסיוע המשפטי. באת כוח המשיב לא ביקשה רשות בית הדין להעדר מהדיון ולא הודיעה שלא תופיע לדיון – דבר ששימש תירוץ למשיב בבקשתו לדחיית הדיון.

בית הדין הורה לבאת כוח המשיב לנמק בתוך שבעים ושתיים שעות את היעדרה מהדיון.

באת כוח המשיב בתגובתה הארוכה, לא נתנה הסבר הגיוני המנמק את איהופעתה. לעומת זאת האריכה ושפכה מררתה על איהופעת המערערת. דברים אלו הם המשך לבקשות שהגיש המשיב להבטיח את הופעת המערערת לדיון.

כאמור בהחלטתנו הקודמת בית הדין רואה בחומרה את איהופעת באת כוח המשיב לדיון, ומשורת הדין היה מקום לחייבה בהוצאות לדוגמה בגין איהופעתה, ובעיקר בגין איהודעה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לבית הדין כנדרש מכל מיופה כוח. עם זאת מכיוון שבית הדין קיים את הדיון ואי־הופעת באת כוח המשיב לא שיבשה את ההליכים לא יחייבה בית הדין בהוצאות.

אפשר שמן הראוי שבית הדין יעביר החלטה זו ללשכה לסיוע משפטי כדי שתבחן התנהגות לא ראוייה זו.

נוסיף ונאמר: שקלנו את הפסקת ייצוגה של באת כוח המשיב כפי שקובעת תקנה נ"א לתקנות הדיון כדלהלן:

בית הדין יכול להפסיק את הופעתו של כל מורשה במשפט, אם הוא רואה שהמורשה מפריע להוציא דין אמת לאמיתו או שאינו מצייט להוראת בית הדין או שאינו מתייחס לבית הדין בכבוד הראוי.

עם זאת בנסיבות העניין, מאחר שהמשיב אינו מוכן להתנהל בלי בא כוח, ונראה שאפילו היה מוכן להידבר – לא תהיה אפשרות לנהל את הדיונים ולקיים משאומתן יעיל לפתרון בעייתם של הצדדים ללא שהמשיב יהיה מיוצג, הפסקת ייצוגה של באת כוחו הנוכחית והמתנה למינוי בא כוח אחר יסרבלו את הטיפול בבעייתם של הצדדים. משכך מסתפק בית דינו בנויפה בלבד.

ב. חובת ההתייצבות האישית בבית הדין, מקורה והשלכותיה של הפרת החובה

כאשר לבקשות המשיב להבטיח את הופעת המערער לדין, נבהיר תחילה שחובת הופעת בעל דין לדין נקבעה בתקנות הדיון, וזו לשון תקנה נ"ז:

בהמשך כל מהלך המשפט על בעלי הדין להיות נוכחים גם אם יש להם מורשים, אלא אם כן החליט בית הדין שאין צורך בנוכחותם או בנוכחות אחד מהם בכל מהלך המשפט או בחלק ממנו.

תקנה זו אמורה לגבי הופעת בעל דין בדין לפני בית הדין האזורי. לפיכך בכל הזמנה המוצאת מטעם בית הדין נכתב: "אם לא תופיע במועד האמור לעיל רשאי בית הדין למחוק את התביעה (במקרה של אי הופעת התובע) [...]" על נוסח זה הסתמך המשיב בדרישתו לקבל הודעת המערער על הופעתה לדין.

חובתנו להבהיר שאי־הופעת התובע אינה מחייבת את בית הדין למחוק את התביעה וכאמור בתקנה ק"ב:

הופיע הנתבע, ולא הופיע התובע, והוא הוזמן כדין – ימחוק בית הדין את התביעה לדרישת הנתבע, אלא אם כן בית הדין מוצא שלפי הנסיבות אין למחוק את התביעה, ואז יידחה הדיון ללא קביעת תאריך.

הרי שדבר זה נתון לשיקול דעתו של בית הדין ובכפוף לבקשת הנתבע, ואכן בנוסח ההזמנות לדין נכתב, "רשאי בית הדין" ולא "חייב בית הדין".

במקורה ובטעמה – תקנה נ"ז נסמכת על דברי השולחן ערוך (חושן משפט סימן יג סעיף ג) שכתב: "ואין לדיין לקבל טענות בכתב, אלא ישמעו טענותיהם מפיהם ויצוו לסופר לכתבם."

וכתב שם הסמ"ע (ס"ק יב):

היינו כשלא טענו עדיין בעל פה, והריב"ש (סימן רחצ) נתן טעם לדבריו שם [...] ועוד שיש לדיינים לשמוע הטענות מפיהן, דמתוך דבריהן ילמדו להבין מי הטוען האמת או שקר, ולא שיבוא בטענות סדורות מפי אחרים כאשר בודה מלבו ליפות טענות של שקר בתיקון הלשון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עוד נסמכת היא על דברי הסמ"ע (סימן יז ס"ק יז) שכתב:

דיותר יוכל להתברר האמת כששומע מפי בעלי דינין והעדים עצמן [...] ועיין פרישה (סעיף ט) שדקדקתי מלשון הרמב"ם (פרק כא מסנהדרין הלכה ח) שגם אם הדיין אינו צריך לשום מתורגמן, שידע גם כן להשיב בטוב, רק שהבעלי דין רוצים להעמיד מתורגמן שימליץ דבריהם באזני הדיין לאחר שטענו הן בעצמן לפני הדיינים, מותר.

ומשמעות הדברים היא שחובת הדיין להתרשם תחילה באופן אישי ובלא תיווך מטענות בעלי הדין, שמצורת הופעתם, מאופן הצגת הטענות ומחקירתם יוכל להגיע לבירור האמת. ולכן מצריכות התקנות וקובעות לחובה הופעה של הצדדים, אך דבר זה אינו תנאי הלכתי מחייב שאין להעדרו מרפא. מטעם זה נקבע בתקנה נ"ח:

לא הופיע בעל הדין בעצמו אלא מורשהו – יחליט בית הדין לפי הנסיבות של המקרה אם:

(1) לדחות שמיעת הטענות עד שיופיע בעל הדין בעצמו,

או:

(2) לשמוע את טענת המורשה של בעל הדין הנעדר עד שיתברר אם יש צורך בהופעת בעל הדין עצמו אם לא,

או:

(3) אם בעל הדין אינו יכול להופיע בעצמו, כגון אם הוא בחוץ לארץ, או אם בית הדין מוצא שחקירת בעל הדין עצמו לא תוכל להועיל לבירור הדין – לשמוע את המורשה במקום בעל הדין.

הרי שהדבר נתון לשיקול דעת בית הדין אם לקיים ובאיזה אופן לקיים הדיון ללא הופעת הצדדים. סעיף 3 קובע שבמקום שבית הדין מוצא שהופעת בעל הדין לא תוכל להועיל לבירור הדין, בית הדין יכול לפוטרו מהופעה. מסיבה זו השאירה תקנה ק"ב סמכות לבית הדין לקבוע במקרים שבהם לא הופיע התובע אם למחוק התביעה או לדון בה, ואם כן – באלו תנאים.

ג. איחובת ההתייצבות האישית של צד מיוצג בהליכי ערעור

למרות בקשותיו של המשיב, בית הדין לא נתן הוראה למערערת להודיע אם תתייצב לדיון. וקבע כאמור בהחלטתנו. טעמה של החלטתנו היא מפני שהדברים בתקנה נ"ז אמורים לגבי הופעת בעל דין בפני בית הדין האזורי.

לעומת זאת, לעניין חובת ההופעה בערעור נקבע בתקנה קמ"ט: "בערעור רשאי מורשה לטעון במקומו של מרשהו ואין צורך בשמיעת בעל הדין עצמו ובנוכחותו בבית הדין, אלא אם כן הורה בית הדין אחרת."

משמעות תקנה זו היא שלכתחילה אין חובה בהופעת המערער בערעור, אלא אם כן החליט בית הדין אחרת. טעמו של דבר הוא מפני שבית הדין הגדול בדונו בערעור אינו דן בדרך כלל בעובדות ובטענות הצדדים, שהרי התשתית העובדתית מתבררת בערכאה קמא, ועיקר הערעור הוא על הקביעות המשפטיות שנקבעו בפסק הדין. לפיכך ברוב המקרים נוכחות הצדדים לא תעלה ולא תוריד.

משכך לא היה מקום לחייב את המערערת להופיע מכוח סדרי הדין. שהרי הערעור נסוב על סמכות שיפוטית בנסיבות שנוצרו ואין צורך לשמוע דברי הצדדים במחלוקת המשפטית. ולכן כתב בית הדין את שכתב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הן אמת, באת כוח המשיב שכנראה לא מודעת לתקנה זו הסתמכה על נוסח ההזמנה, ואכן נוסח הזמנה זו שהוא נוסח קבוע בהזמנות, הוא הנוסח הקבוע בהזמנות לדיונים בבתי הדין האזוריים והשתרבו בטעות כנוסח קבוע גם בהזמנות בית הדין הגדול. נוסח זה הוא מטעה, שהרי בית הדין הגדול אינו רשאי למחוק ערעור בגין אי-הופעת המערער (כשלעצמה), לפיכך יש להורות למזכירות בית הדין לשנות את נוסח ההזמנה לדיונים בבית הדין הגדול.

עם זאת, לגופם של דברים: אי-הופעת המערער לא יכולה להיות סיבה לביטול הדיון ובוודאי לא למחיקתו של הערעור.

אין ספק שהמערער נהגה שלא כדין בעזיבתה את הארץ למרות צו עיכוב היציאה שהוצא נגדה, אף אם טענותיה בנושא זה צודקות לטעמה. עם זאת לגופם של דברים השאלה המשפטית שהועלתה בערעור צריכה הכרעה כדי לאפשר המשך ניהול התביעה המונחת בפני בית הדין. השהיית מתן החלטה בנושא זה לא תועיל לצד מן הצדדים מכיוון שברור שבנסיבות תיק זה ואחרי שהמערער ברח מהארץ, הסיכוי שהמערער תגיע לארץ כשיש חשש לעיכובה הוא קלוש.

קביעת הסמכות וההכרעה בערעור צריכה להינתן. לטעמנו, דחיית הדיון בערעור עד שהמערער תגיע לארץ (אם תגיע) וכ'קנס' על מעשיה לא תועיל לצד מן הצדדים, לפיכך קיים בית הדין את הדיון למרות היעדרותה והיעדרות באת כוח המשיב. שכאמור לעיל, לא הייתה מניעה להופעתה.

ד. הכרעת הדין – סמכות בית הדין בעניין מזונות ילדי הצדדים ומשמורת ועתה נבוא לגופו של ערעור:

לשאלת בית הדין אם הוגשה תביעה בנושא המשמורת בפלורידה אמר בא כוח המערער שאינו יודע ובשלב מאוחר אמר בשפה רפה שלא הוגשה. העובדות בתיק זה, הן כדלהלן:

האישה – המערער הגישה תביעת גירושין בבית הדין האזורי ביום י"א בטבת תשע"ט (19.12.2018), לתביעה זו כרכה את עניין מזונות הילדים ומשמורתם.

יש לציין שעניין משמורת הילדים כרוך מעצם טיבו וטבעו בתביעת הגירושין ולפיכך אף אם לא הייתה המערער מגישה תביעה, מכיוון שבאותה עת אין תביעה בעניין זה בערכאה אחרת הסמכות לדון במשמורת הילדים הייתה של בית הדין.

מלבד זאת ביום י"ז בשבט תשע"ט (23.1.2019) הגיש האיש – המשיב תביעה למשמורת בבית הדין. אין חולק שגם באותה עת לא הייתה מונחת תביעת משמורת בערכאה אחרת.

לאור האמור אין ספק שהסמכות לדון במשמורת הילדים ובהסדרי השהות היא של בית הדין, ואף אם האישה תמשוך את תביעתה עדיין קנויה לבית הדין סמכות מכוח תביעת האיש – האב.

עם זאת אם תוגש תביעה בעניין משמורת הילדים בארצות הברית, יצטרך בית הדין לקבוע מיהו המותב הנאות לדון בתביעה זו. אך לעת עתה לא הגענו לשלב זה.

ה. פסק דין ומתן הוראות

לאור האמור בית הדין קובע:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- א. אנו דוחים את הערעור.
- ב. תובע חייב להופיע לדיונים בבית הדין האזורי כל עוד בית הדין לא פטרו מהופעה.
- ג. אין חובת הופעת הצדדים בערעור, אלא אם כן הורה בית הדין אחרת.
- ד. הסמכות לדון בענייני המשמורת והסדרי שהות הילדים נתונה לבית הדין.
- ה. בית הדין הגדול ימשיך לטפל בתביעות בין הצדדים עד למתן החלטה אחרת.
- ו. אנו קובעים מועד לדיון במכלול העניינים שבין בני הזוג ליום י"ב באלול תשע"ט (12.9.19) בשעה 11:00.
- ז. המזכירות תעביר פסק דין זה למנהל בתי הדין, ליחידת המחשוב ולמזכיר בית הדין הגדול כדי שיתנו הוראות לקביעת הנוסח בהזמנות צדדים לדיון בבית הדין הגדול.
- ח. מותר לפרסם את פסק הדין בהשמטת שמות הצדדים.
ניתן ביום י"א בתמוז התשע"ט (14.7.2019).

הרב שלמה שפירא

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה